

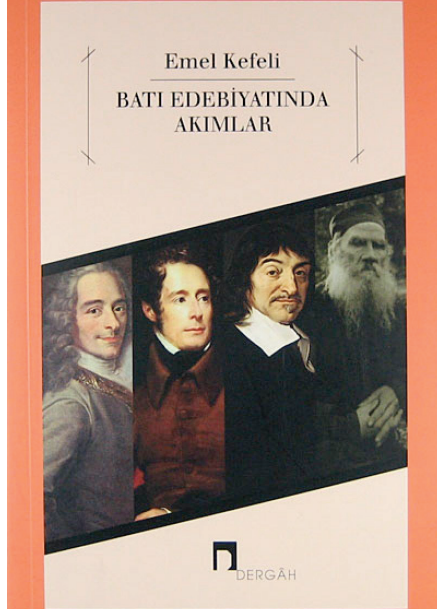
folklor/edebiyat - folklore&literature, 2025; 31(4)-124. Sayı/Issue - Güz/Fall
Prof. Dr. Emel Kefeli Armağanı

Kitap Tanıtımı / Book Review

**Emel Kefeli, *Batı Edebiyatında Akımlar*,
İstanbul, Dergâh Yayınları, 2023, 221 s.**

ISBN: 978-975-995-346-1

Mehmet Sümer*

* Doç. Dr., Adıyaman Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü. Adıyaman-Türkiye/
Assoc.Prof. Dr. Adıyaman University Faculty of Science and Letters, Department of Turkish Language and
Literature. msumer@adiyaman.edu.tr. ORCID ID: 0000-0002-3948-7333

Batı Edebiyatında Akımlar, Prof. Dr. Emel Kefeli'nin Edebiyat fakültesinde Türkoloji öğrencilerine uzun yıllar verdiği Batı edebiyatı derslerinin semeresi, sistemli ve metin merkezli bir ders kitabıdır. Ders kitapları, üzerinde titizlikle düşünülmesi gereken bir konudur. Genelde yıllardır gözlemlediğimiz kadarıyla bir kitabın ders kitabı olması, iki durumda mümkün olmaktadır: Bir kitap, ya esasen ders kitabı olarak yazılmadığı hâlde alandaki geniş malumatı toparlayıcı niteliğinden dolayı sonradan ders kitabı hüviyetini kazanır, ya da uzun yıllar ders veren bir hocanın birikim ve tecrübesini somut kaynağa dönüştürme arzusuyla baştan ders kitabı olarak hazırlanır. Birincilerin teoriden uygulamaya geçişine mukabil, ikinciler uygulamadan geldikleri için daha yararlı ve sistemli olurlar. Emel Kefeli'nin kitabı, ikinci türden bir ders kitabı; yani uzun yılların tecrübesinden damıtılarak geldiği için alanda ihtiyaç duyulan kıymetli kaynaklardan biridir. Kitap, ilk olarak 2007 yılında 3F Yayınevi tarafından yayımlanmıştı. Şahsen öğrencisi de olduğum ve kendisinden o zamanki adıyla “Örnekle Batı Edebiyatı” adlı bir ders aldığım hocanın, uzun zaman sonra derste anlattığı konuları bir kitap olarak okura takdim etmesini o gün büyük bir memnuniyetle karşılamıştım. Zira o tarihte artık bir başka fakültede asistan olmuş ve oradaki hoca ihtiyacından dolayı benden bu dersi vermem istenmişti. Bu nedenle kitap, ilk yayımlandığında, daha önce öğrenci olarak aldığım dersi hoca olarak vermem için bana çok kıymetli bir kaynak sunmuştu. Bugün de pek çok edebiyat bölümünde bu kitap söz konusu ders için kaynak olarak kullanılmaktadır. Nitekim kitap, daha sonra 2012 yılında Dergâh Yayınları'na geçmiş ve o tarihten bugüne bu yayınevinin yayınları arasında beş baskı yapmıştır.

‘Edebiyat akımları’ tabiri, genellikle Türkoloji bölümlerinde, Türk edebiyatının Tanzimat sonrası en önemli kaynağı olan Batı edebiyatında ortaya çıkmış ve bütün dünyada etki uyandırmış başat sanat akımlarını ifade eder. Bu başlık altında açılan derslerde, Batı edebiyatının büyük akımları bir bütün olarak tanıtılır. Fakat genelde söz konusu akımlar, siyasal, sosyal ve düşünsel gelişmelerden bağımsız olarak ele alındıkları için madde madde ezberlenmesi istenilen oturmamış muallak birtakım bilgiler hâlinde verilir. Oysa hiçbir sanat hareketinin birdenbire kendiliğinden ortaya çıkmadığı aşikârdır. Bir edebiyat akımı, içinde doğduğu toplumun siyasi, sosyal, felsefi ve hatta ekonomik şartlarının etkisiyle ortaya çıkar. Bu şartlara eğilmeden, bir akımın kendisinden önceki ve sonraki sanat hareketleriyle ilişkisini dikkate almadan onu anlamak mümkün değildir. Bu bakımdan aslında Batı edebiyatı akımları, aynı zamanda Batı felsefe ve düşünce tarihinin bir parçasıdır. Emel Kefeli'nin kitabını belki de öteki çalışmalardan ayıran en önemli hususlardan biri budur. Bize hiçbir edebiyat akımının devrin sosyal ve siyasal, hatta felsefi ve ekonomik gelişmeleri anlaşılmadan izah edilemeyeceğini gösterir. Diğer taraftan akımlar, bir gelgit gibi hep bir önceki anlayışa tepki göstererek doğdukları için daha önceki başka bir akımla bazı noktalarda koştur düşebilir. Örneğin romantizm, klasisizme tepki olarak doğduğu bilinir ama ona tepki olarak doğan realizm bazı noktalarda klasisizmle koştur düşer. Kefeli'nin kitabı aynı zamanda akımlar arasındaki bu etki ve tepki ilişkilerini de izah eder. Böylece edebiyat akımlarının Batı edebiyat ve sanatında birbirini besleyen kesintisiz bir süreç olarak ortaya çıktıklarını anlatır.

Kitap, edebiyat akımlarını ve Batı edebiyatı kavramını açıklayan genel bir çerçeveden sonra klasisizm, romantizm, realizm, natüralizm, parnasizm, sembolizm, sürrealizm, egzis-

tansiyalizm ve modernizm ile postmodernizmin anlatıldığı on bölümden oluşmaktadır. Kitabın ilk bölümünün kavramların anlam çerçevesine ayrılmasına karşılık son bölümünde ise Batı edebiyat akımlarının Türk edebiyatındaki yansımalarına yer verilmiştir.

Kefeli, kitabında bir akımı, onu ortaya çıkaran şartlar, getirdiği estetik değerler ve ileri sürdüğü ilkeler gibi genel hatlarıyla anlatırken sık sık o akımı temsil eden edebî eserlere atıflar yaparak esasında bu akımların birtakım teorik savlardan ibaret olmadığını gösterir. Edebî eserlere yapılan bu atıflar, hem akımları edebiyat tarihinin içine yerleştirmektedir hem de anılan kitaplar hakkında merak uyandırarak okuru metinlere sevk etmektedir. Yalnızca bununla da yetinmeyen yazar, her akımın sonunda da bazı örnek metinlere yer vermektedir. Örneğin klasisizm bölümünün sonuna altı metinden parçalar eklenmiştir. Bunlardan birincisi, Sophokles'in *Kral Oidipus* adlı trajedisinden öldürülen Kral Laios'un katilinin kim olduğunu araştıran Kral Oidipus ile bütün gerçekleri bilen kâhin Teiresias arasında geçen tartışma sahnesidir. Piyenin en çarpıcı sahnelerinden biri olan bu küçük parça olay örgüsünün de zirve noktasıdır. İkinci metin ise Descartes'ın *Yöntem Üzerine Konuşma* kitabından alınmıştır. Diğer metinler ise Corneille'in *Le Cid*, Racine'in *Phèdre*, Molière'in *Cimri* ve La Fontaine'in fabllarından alıntılanmış metin parçalarıdır. Dikkat edilirse bütün bu metinler, klasisizm akımının değişik aktörlerini ve farklı yönlerini temsil eden metinlerdir. Böylece bu metinler, klasisizmi teorik olarak değil, somut örnekler üzerinden göstererek akımın daha iyi anlaşılması için önemli ipuçları verirler. Yine romantizm bölümünün sonuna eklenen örnek metinler ise Shakespeare'in *Macbeth*'inden, Rousseau'nun *Yalnız Gezenin Düşleri*'nden alıntılanmış parçalar ile Alfred de Musset'nin, Lamartine'in ve Hugo'nun şiirlerinden alınmış örneklerdir. Diğer akımlar için de bu şekilde her akımın en önemli temsilcilerinin önde gelen metinlerinden yapılmış alıntılarla akımın daha geniş olarak anlaşılmasına yardım edilmiştir. Kuşkusuz tek başına bu metinlerin verilmesi bile önemli bir katkıdır, fakat yazar ayrıca her metnin sonuna metnin akımla ilgisini ortaya çıkaran bazı sorular da ekleyerek konunun daha iyi anlaşılmasına yardım etmektedir. Elbette bütün bunlar, Batı edebiyatı akımlarını soyut teorik bilgilerle değil metin merkezli olarak ve metinler üzerinden anlatma çabasının bir sonucudur. Metin, gerçekten edebiyat eğitiminin en önemli unsuru ve edebiyat olayının kendisidir. Nitekim Italo Calvino "orta öğrenimin ve üniversite öğreniminin işlevi, bir kitaptan söz eden hiçbir kitabın, söz konusu kitaptan daha fazlasını söyleyemeyeceğini anlamamızı sağlamak olmalıdır" derken esas olanın metin olduğunu, diğer her izahın metne yaklaştırdığı ölçüde önemli olduğunu ifade eder. Bu açıdan Emel Kefeli'nin kitabı sık sık okura asıl metinleri hatırlatmakta, hatta onlara yönlendirmektedir.

Emel Kefeli, yukarıda da belirttiğimiz gibi akımları tek başına kapalı devre çalışan sistemler olarak görmemektedir. Her akımın devriyle ve kendisinden önceki ve sonraki akımlarla bir diyalog halinde olduğunu düşünmektedir. Nitekim bu düşünce, kitabın tasnifine de yansımıştır. Örneğin klasisizmi sadece bir 17. yüzyıl akımı olarak değil Antik Yunan'dan başlayarak kaba hatlarıyla 18. yüzyıla kadar süren bir devrenin adı olarak anlatmaktadır. Yine realizm ve natüralizmi birbirinin devamı iki akım olarak tek bölümde birlikte işlemektedir. Aynı şekilde "Gerçeküstücülük" başlığı altında empresyonizm, kübizm, expresyonizm, fütürizm ve letrizm akımlarını bir arada ve birbirini hazırlayan bir sürecin sonuçları olarak

incelemektedir. Böylelikle akımların bağımsız ve bağlantısız sanat olayları olmadığını, hepsinin birbiriyle ilişkili hatta yer yer takım adaları denebilecek birliklilikler içinde olduğunu ortaya koymaktadır.

Kitabın son bölümü edebiyat akımlarının Türk edebiyatındaki yansımalarına ayrılmıştır. Kefeli, bu bölümde Türk edebiyatının 19. yüzyılda merkezinde Fransız edebiyatının yer aldığı Batı medeniyetinin sosyal, siyasi ve kültürel kaynaklarına açıldığını belirtir. Yer yer etkilendikleri görüşler açısından Batı edebiyatından değişik akımlarla ilişkilendirilen yazarların, bazen de işlevleri itibarıyla çeşitli Batılı yazarlarla ilişkilendirildikleri görülür. Örneğin Şinasi'nin dilin sadeleşmesiyle ilgili faaliyetlerini Malherbe'in klasizmin doğuşundaki dilsel hazırlığına benzeten Kefeli, Namık Kemal ve Abdülhak Hâmid üzerindeki romantizm etkisini dile getirir. Yine Recaizade üzerindeki Lamartine ve Alfred de Musset tesirlerine de değinen yazar, bu tesirlerin kapsamlı araştırmalara konu olması gerektiğini ifade eder. Servet-i Fünûn dönemi edebiyatında romantizmden realizme, parnasizme ve sembolizme kadar birçok akımın izlerinin görüldüğünü belirten Kefeli, Nabizade Nazım, Hüseyin Rahmi ve Yakup Kadri gibi yazarlarda natüralist etkiler görüldüğünü söyler. Yine Tevfik Fikret ve Yahya Kemal gibi şairlerde parnasizmin etkili olduğunu bildiren Kefeli, bu etkiler konusunu postmodernizme kadar getirir ve bu son akımın Oğuz Atay, Orhan Pamuk, Hasan Ali Toptaş ve İhsan Oktay Anar gibi yazarlar üzerinde etkili olduğunu belirtir. Böylece Batı edebiyat akımlarının bugünkü Türk edebiyatı üzerinde de süregelen etkilerini okura hatırlatarak akımlar konusunun hâlen açık olduğunu gösterir. Aynı zamanda bu konunun farklı çalışmalarla incelenmeye değer, edebiyat araştırmalarının çok önemli bir parçası olduğuna işaret eder. Özetle Emel Kefeli'nin *Batı Edebiyatında Akımlar* kitabı, Türk edebiyatı üzerinde de etkili olmuş klasisizmden postmodernizme kadar irili ufaklı yirmiye yakın edebiyat akımına yer veren metinlerle ve sorularla zenginleştirilmiş bir ders kitabıdır. Fakat Batı sanatındaki değişimleri metinler yoluyla göstermeyi merkezine alan bu kitap, bir ders kitabı olmanın ötesinde, okuru farklı araştırmalara yönlendiren bir kaynaktır. Bu yönüyle sadece hocaların ve öğrencilerin değil, değişik okur zümrelerinin de bilgi ve donanımına dikkate değer bir katkı sunmaktadır. Zira bu kitapta incelenen akımların çoğu nerdeyse bütün dünyada etkileri görülecek kadar yaygınlaşmış ve ortak kültürün bir parçası olmuşlardır.

Bu eser Creative Commons Atıf 4.0 Uluslararası Lisansı ile lisanslanmıştır.

(This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License).